

א. אמר ר' נחמיה מפני מה אמרו אם לא הדיח טהור. פירוש, דהיינו ככר של תרומה, ומפרש: שאין המים (שבגבין עולין) [שבגבא עולין] לקבל טומאה עד שיתלשו ויחשוב עליהן. פירוש, אבל בשעת חבורן לא מהני מחשבה, וגם אחר התלישה צריך מחשבה, ולהכי צריך שיהא מחשב להדיח, אבל בשלא חישוב עליהן, כיון שאין המים שעל הככר מקבל טומאה, שוב אף אין אותו הטיפה מטמא, כדמפרש: הגביהן רבו הטהורין על הטמאין. פירוש, ובטלן לאותן טיפה ואין אותן טיפה מטמאה את הככר, אבל כשמחשב עליהן נטמאו המים שעל הככר גם כן מחמת הטיפה, ושוב אינן יכולין לבטל אותו הטיפה, שכל טיפה הנוגעת בו נטמא, ולפיכך מטמאין את הככר. וזהו הפירוש של מפני מה אמרו [אם] הדיח טמא:

תוספתא

פרק ראשון

א. אמר רבי נחמיה מפני מה אמרו אם לא הדיח טהור שאין המים שבו עולין לקבל טומאה עד שיתלשו הגביהן רבו

מנחת ביכורים

א. אמר רבי נחמיה מפני מה אמרו. במ"א פ"א במי טמא, ולא הדיח טהור: שבגבא. גרסינן: הגביהן. אף בגבאים, שתה טמא ונפל ככר של תרומה, אם הדיח

שינויי גרסאות

[הלכה א] שאין. בר"ש (פ"ב, מ"ב), רא"ש (ס"ג), שו"ת הרי"ד (סי' א', מהדורתנו אות ט'), נוסף: 'מפני שאין המים'. שבו. בדפוס וויניציאה א' וב': 'שארין שבין בו'. אמנם כתב החסדי דוד שזו טעות סופר. בכתב יד וינה: 'שבגבא'. וכן הוא בפירוש הרמב"ם (פ"ב, מ"ב); שו"ת הרי"ד (ס"ג). וכעין זה בר"ש (ס"ג),

רא"ש (ס"ג), מאירי (פ"ב, מ"ב), חסדי דוד, מנחת ביכורים: 'שבגבא'. וכן גירסת הגר"א. הגביהן. בגליון כתב יד בר"ש (ס"ג), מאירי (ס"ג): 'הגביהו'. וכן הוא בדברי הרי"ש (ס"ג) בפירושו לתוספתא הנ"ל. [נפירשו בזה הלשון, 'כלומר כשהגביה את הככר'].

ליקוטי חזון איש

א. שאין המים שבו עולין לקבל טומאה עד שיתלשו. לכאורה אם לא הדיח אף בתלוש כי האי גוונא אין מקבל טומאה, וכדתנן ריש מכשירין (פ"ב, מ"ב-ג), וכדאמר בבא בתרא צ"ז א'. ומשמע דהכשר וטומאה חד דינא, כדתניא אם הדיח טמא, הוכשרו המים שבידו ונטמאו, ומבואר דאם לא הדיח דטהור משום שהן שלא לרצון אף על גב דנתלשו. ונראה דברייתא קושטא דמלתא קתני, שאין המים שבגבא עולין לקבל טומאה עד שיתלשו, אף שכבר הדיח בהן אחר מקדם. וכו', עיין שם.

(קמא סי' א' ס"ק ב' ד"ה שם)

מפני מה אמרו אם לא הדיח טהור שאין המים שבו עולין לקבל טומאה עד שיתלשו. ודעת הרמב"ם (פ"ב, מ"ב) מהלכות טומאת אוכלין ה"ב) דמים בקרקע

טמאין ונטמא גופו כמ"ש בסוף זבים (פ"ה, מ"ב), ושם מבואר. וכן מלא כר, אבל נפל ככר כר, שאף שמעלה המים, כיון שאינן לרצון אינן מקבלין טומאה מהטיפה, והטיפה ג"כ אינה מטמאה להככר שהיא בטילה ברוב כנ"ל, אא"כ הדיח, דאז הוא לרצון, מקבלין המשקין שעל הככר מהטיפה. וזהו שאמרו בתוספתא (פ"ב, מ"ב), הביאה הר"ש, אמר רבי נחמיה מפני מה אמרו כו' הגביהן רבו כו', ומפני מה אמרו אם הדיח טמא הוכשרו כו', והכלל כי כמו שהאוכלין צריך הכשר מהמים שנתלשו לרצון, כן המים צריכין הכשר בעצמן שיתלשו ברצון.

ואם לא הדיח טהור. שבטלה הטפה ברוב מים הטהורין, שהרי לא חשב על המים שבככר, שהככר מעצמו נפל. והכי תניא בתוספתא (פ"ב, מ"ב) א"ר נחמיה מפני מה אמרו אם לא הדיח טהור, שאין המים שבגבא עולין לקבל טומאה עד שיתלשו, הגביהן רבו הטהורין על הטמאין. מפני מה אמרו הדיח טמא, הוכשרו המים שבידו ונטמאו וטמאו את הככר.

א. אמר רבי נחמיה. ר"ש פ"א, מ"א:

ציוני ראשונים

א. אמר ר' נחמיה וכו'. רי"ד (אות ט'). שאין המים שבו וכו'. השגות הראב"ד (פ"ב, מ"ב) טומאת אוכלין ה"ב, רי"ד (אות י'). מאירי (פ"ב, מ"ב). רבו הטהורין על הטמאין וכו'. מאירי (פ"ב, מ"ב).

הערות

לנוסח הגר"א

1. שיתלשו. בביאור הגר"א: עד שיתלשו ויחשוב עליהן. (ועיין ליקוטי חזון איש כאן).

ליקוטי הגר"א

א. אמר רבי נחמיה כו'. הכלל כי מים מחוברין כמו שאינן מכשירין, כמ"ש במתני' ר' פ"ד דמכשירין ובתורת כהנים, הביאו רש"י בפ"ק דחולין (ט"ז, א') ד"ה לנין, ותי"ש שם מתני' ג' ד"ה הכופה כו', כך ג"כ אינן מקבלין טומאה, וכמ"ש (ויקרא י"ג, א') אך בור ומקוה כו', וכמ"ש בפ"ק דפסחים (ט"ז, א') ואפילו אין בהם מ' סאה. וג"כ כמו שאין מכשירין עד שיתלשו לרצון כמו שאמרו שם, כך אינן מקבלין טומאה עד שיתלשו לרצון. ולכן שתה טמא ונטמאו המים שבפיו ושפמו בתלישתן לשם ונפלה טפה טמאה מפיו לתוך הגבא, ועיין במתני' ח' פ"ג דמכשירין. ובתוך הגבא אינה מטמאה, דבטלה ברוב, לא שבטלה לגמרי, אלא דאינה מטמאה לאחריים כל שרבו עליה מים טהורין, כיון שהרוב טהורין נוגעין באותו דבר, והמים שבגבא ג"כ אינן נטמאין ממנה כנ"ל. אבל אם שתה טהור חוששין שמא סלקי הטפה באותן המים, ואותן המים מקבלין טומאה מהטיפה ונטמאו, וא"כ שותה משקין

וטמאין ונטמא גופו כמ"ש בסוף זבים (פ"ה, מ"ב), ושם מבואר. וכן מלא כר, אבל נפל ככר כר, שאף שמעלה המים, כיון שאינן לרצון אינן מקבלין טומאה מהטיפה, והטיפה ג"כ אינה מטמאה להככר שהיא בטילה ברוב כנ"ל, אא"כ הדיח, דאז הוא לרצון, מקבלין המשקין שעל הככר מהטיפה. וזהו שאמרו בתוספתא (פ"ב, מ"ב), הביאה הר"ש, אמר רבי נחמיה מפני מה אמרו כו' הגביהן רבו כו', ומפני מה אמרו אם הדיח טמא הוכשרו כו', והכלל כי כמו שהאוכלין צריך הכשר מהמים שנתלשו לרצון, כן המים צריכין הכשר בעצמן שיתלשו ברצון.

ואם לא הדיח טהור. שבטלה הטפה ברוב מים הטהורין, שהרי לא חשב על המים שבככר, שהככר מעצמו נפל. והכי תניא בתוספתא (פ"ב, מ"ב) א"ר נחמיה מפני מה אמרו אם לא הדיח טהור, שאין המים שבגבא עולין לקבל טומאה עד שיתלשו, הגביהן רבו הטהורין על הטמאין. מפני מה אמרו הדיח טמא, הוכשרו המים שבידו ונטמאו וטמאו את הככר.

(אליהו רבה)

שאיני אומר שטיפת המים זכו'. מאירי (פ"ה, מ"ג).
ב. גבא שניפלא לתוכו יין זכו'. מאירי (סוף פ"ה).

הערות

לנוסח הגר"א

2. אב. בביאור הגר"א, אליהו רבה מ"א, ליתא 'אם'.
3. שהקפדהו. בביאור הגר"א: שהקיפו.
4. לצאת ידי. בביאור הגר"א: שאי אפשר לצאת בלא צחצוחי שמן.

הערות

לביאור הגר"א

1. לשון התוספתא שלפנינו היא 'לצאת ידי צחצוחי שמן', וכן הוא בטהרת הקודש. אך הגירסא שבביאור הגר"א אתי שפיר טפי לפי הענין.

ליקוטי הגר"א

רבי שמעון אומר כו'. כמ"ש בתוספתא, וכמ"ש הר"ש והרע"ב שחוששין שמא באחרונה נשתיר הטיפה לבדה כשהתחיל הככר להתנגב. (מאורות הגר"א)

שאיני אומר שטיפת המים טמאין כו'. שחוששין שמא כשהגביהו נפלו כל המים שעל הככר ונשתיירה אותה הטיפה ואינה בטלה ומטמאה את הככר: שאני אומר שטיפת המים טמאין נוגעת בככר. פירוש, דר'

שמעון סבר שלא בטלה טיפת הטמאין מחמת שרבו עליהן הטהורין, אף שאינו מטמא אותן:

ב. הולכין אחר הרוב. פירוש, אבל כל זמן שאין רוב ובטלין בגבין כמו מים, וכשיש רוב אף מים לא בטלין כשנפלו מים טמאין לתוכו: נפלא לתוכו שמן. דשמן אינו בטל ברוב, שהרי אינו מתערב עם המים

מפני מה אמרו אס² הדיח טמא הוכשרו המים שבידו ונטמאו וטמאו את הככר. ר' שמעון אומר בין שהדיח ובין שלא הדיח טמא שאני אומר שטיפת המים טמאין נוגעת בככר:

הטהורין על הטמאין. מפני מה אמרו אם הדיח טמא הוכשרו המים שבידו ונטמאו וטמאו את הככר. רבי שמעון אומר בין שהדיח בין שלא הדיח טמא שאני

אומר שטיפת המים טמאין נוגעות בככר:

ב. גבא שניפלא לתוכו יין דבש וחלב הולכין אחר הרוב. נפל לתוכו שמן אף על פי שהקפדהו³ הרי זה טמא לפי שאי אפשר לו לצאת ידי צחצוחי שמן.

כלל: אע"פ (שהקיפו) [שהקפדהו] הרי זה טמא. פירוש, כדמפרש: לפי שאי אפשר [ל] לצאת בלא צחצוחי שמן. פירוש, ודאי נשאר מעט שמן במים, ואותן מעט הנשאר לא בטיל במים (פירוש) כדמפרש:

מנחת ביכורים

הוכשרו. כיון שהדיח חשיבי: ונטמאו. מחמת גבי עליהם, כמבואר בפ"א שאינם נטמאין במחוברין:

שינויי גרסאות

שטיפת. בכתב יד וינה, פירוש הרמב"ם (פ"ה, מ"ג), שו"ת הרי"ד (סז), נוסף: 'לסוף שטיפת'. נוגעות. בכתב יד וינה, שו"ת הרי"ד (סז): 'נוגעין'. בר"ש (סז), רא"ש (סז): 'נוגעת'. והיעב"ץ הגיה בר"ש: 'נגעה'.

ליקוטי חזון איש

ומפני מה אמרו אם הדיח טמא, הוכשרו המים שבידו כו'. רצה לומר כשנתלשו חשבינן להו לטמאין, מפני שקבלו טומאה במחובר לטמא לרצון. רבי שמעון אומר כו', שאני אומר שטיפת המים טמאין נוגעות בככר. רצה לומר שאין אנו מתחשבינן במה שנטמאו במחובר, דדין משקין טמאין לטמא שלא לרצון, והרי יש כאן נגיעת משקין טמאין בככר. אי נמי רצה לומר, שיש כאן משקין טמאין, ולא אמרינן נתבטלו במי הגבא ותהא להן תורת מי גבא, וכדאמרינן טעמא דטמאין שלא לרצון את מי הגבא מה שאין המת מטמא, וכמו שכתבנו לעיל --- דמשקין טמאין חמירי דטמאין מים שבקרקע אף שלא לרצון, ואף על גב שאין מים שבקרקע מקבלין טומאה שלא לרצון מן המת, מקבלין טומאה מן משקין טמאין אף שלא לרצון. [אפשר הטעם שהחמירו בזה חכמים, מפני שמשקין הטמאין מתערבין ונשארין בהן]. ולפיכך נפלו משקין טמאין ושתה טהור טמא, ולא אמרינן שכבר נתבטלו משקין הטמאין ברוב הטהורין, ולא צריכין לומר סברת רבי שמעון דחזורין וניעורין כששתה הטהור].

(קמא ס"ח' ס"ק ט' ד"ה ומקוה)

גבא שניפלא לתוכו יין דבש וחלב הולכין אחר הרוב. ומבואר בהדיא דשאר משקים מקבלין טומאה אפילו בקרקע. ודין טומאה והכשר שוין, דכיון דטמא אפילו שלא לרצון כמשקין שבכלים, הוא הדין דמכשיר.

(מכשירין ס"ז' ס"ק ט' ד"ה ובר"ש)

גבא שניפלא לתוכו יין דבש וחלב הולכין אחר הרוב. אבל בדם שנטמא לא אמרינן רואין וכו', דאין דין רואין שוה בכל דבר וכו'. וכן תניא בתוספתא גבא וכו'. ומיהו שאני הכא דהא אפילו יין קתני דבטל ברוב, ולא מהני מראה יין שיבטל תורת מי גבאים.

(תנינא ס"ז' ס"ק י"ד ד"ה טהרות)

(קמא ס"ח' א' ס"ק ג')

יין של תרומה שנפל על גבי פירות ידיחם והם מותרים וכן שמן של תרומה שנפל על גבי פירות ידיחם והן מותרים. נפל⁵ על גבי יין והקפה אותה היין מותר. נפל על גבי הציר יקפיאנו כדי שיבטל טעם שמן שבו:

ג. עוקת⁶ הטיט וגוממיות שבפתחי חנויות שברשות הרבים בשעת הגשמים הכל טהור פסקו הגשמים הרי הן כמי שפיקות⁷ ושבושוקים⁸ הולכין אחר הרוב.

אפשר לו¹ לצאת ידי צחצוחי שמן. יין של תרומה שנפל על גבי פירות ידיחום² והן מותרים. נפל³ על גבי היין מותר. על גבי⁴ (הוצא) [הציר]⁵ יקפנו כדי שיבטל טעם שמן שבו:

ג. חזקת⁶ טיט וגממיות שבפתחי חנויות שברשות הרבים בשעת הגשמים הכל טהור פסקו הגשמים הרי הן

ידיחם והן מותרין. פירוש, כיון שהן של צונן סגי בהדחה, שאינו בולע כלל: וכן שמן של תרומה² שנפל ע"ג פירות, ידיחם והן מותרין: נפל ע"ג היין. פירוש, השמן: מותר. פירוש, לפי שאינו מתערב עם היין, וגם אין היין בולע ממנו כלום: נפל ע"ג הציר. פירוש, שהציר בולע ממנו מקצת, ולפיכך: יקפיאנו כדי שיבטל טעם שמן שבו. פירוש, דהיינו עם מעט ציר מלמעלה:

ג. עוקת טיט וגוממיות שבפתחי חנויות [ש]ברה"ר. פירוש, ששם יש שופכין הרבה, ומסתמא רבו שם השופכין הטמאין על המים שבעוקה, ולפיכך: בשעת הגשמים הכל טהור. פירוש, דהגשמים מטהרין המים טמאין של שופכין כשרבו או שנשטפו, למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה: פסקו הגשמים הרי הן מנחת ביכורים

מנחת ביכורים

והן מותרים. לזרים: נפל¹ (ו) שמן. כנוסחת הגר"א²: מותר. כשידיח את השמן: ע"ג הוצא. ציר גרסינן בר"ש³:

ג. חזקת. הוא חקק, וכן הוא בר"ש: גממיות. גומות: בשעת הגשמים הכל טהור. ובטל טפה הטמא:

שינויי גרסאות

א. בר"ש (פ"א, מ"ב), מאירי (סוף פ"ב), ליתא לתיבת 'לר'. ידי. בר"ש (ס): 'על ידי'. והגיה בגליון כתב יד בר"ש (ס) 'רד'. וכן הוא במאירי (ס). ידיחום. בכתב יד וינה, ר"ש (ס): 'ידיחום'. מותרים. בכתב יד וינה נוסף: 'וכן השמן של תרומה שנפל לתוך הפירות ידיחם והן מותרין'. וכעין זה בר"ש (ס): 'וכן שמן של תרומה שנפל על גבי פירות ידיחם והם מותרין'. גם מלשון המאירי (ס) 'יין או שמן של תרומה שנפל וכו' משמע שגרס הוספה זו בתוספתא. ומצינו גירסא דומה לזו בתוספתא תרומות (פ"ט, ה"ט): 'יין של תרומה שנפל על גבי יין [גירסת הגר"א 'פירות'] וכן שמן של תרומה שנפל על הפירות ידיחן והן מותרין'. נפל. בכתב יד וינה נוסף: 'שמן של תרומה שנפל על גבי היין'. וכעין זה במאירי (ס). אמנם הר"ש (ס) גרס כעין הגירסא שלפנינו 'נפל על גבי יין' [בלא ה"א], וביאר דאירי בפילת שמן של תרומה. והחסדי דוד כתב שצריך לומר 'נפל שמן על גבי יין'. ונראה שכך הגיה המנחת ביכורים על פי גירסת הגר"א. [וכעין זה כתב הרמב"ם (מזומות פ"ט, ה"ט) על פי התוספתא 'נפל השמן על גבי יין']. מותר. בכתב יד וינה נוסף:

'יקפה אותו והיין מותר'. וכן הוא בתוספתא תרומות (ס); רמב"ם (מזומות ס). וכעין זה בר"ש (ס): 'וקפה, אותו יין מותר'. וכתב החסדי דוד שכך צריך לומר. ע"ג גבי. בכתב יד וינה נוסף: 'שנפל על גבי'. וכעין זה בר"ש (ס), מאירי (ס), תוספתא תרומות (ס): 'נפל על גבי'. (הוצא) [הציר]. תוקן על פי ר"ש (ס), מאירי (ס), חסדי דוד. וכעין זה בכתב יד וינה, מנחת ביכורים: 'ציר'. וכך הוא בתוספתא תרומות (ס). שמן. בתוספתא תרומות (ס): 'שומן'.

[הלכה ג] חזקת. בדפוס וויניציאה א' וב': 'חוקת טיט'. וכעין זה בר"ש (פ"א, מ"ב) דפוס ראשון ודפוס שני: 'חוקת הטיט'. וכך הוא במנחת ביכורים. אמנם בר"ש דפוס פפד"מ ווילנא נדפס כלפינו. ובגליון כתב יד בר"ש (ס) הביא את שתי הגירסאות [וזה לשונו: חוקת הטיט בוי"ו, כמו חקיקת הטיט וכו', אי נמי חזקת גרסינן בזי"ן, ומשום פסקו דסיפא נקט לשון חזקת]. במאירי (סוף פ"ב): 'חוקת הטיט'. ובכסף משנה (טומאת אולכין פ"ט, ה"ד) כתב שהרמב"ם גורס כלפינו. שברשות. בדפוס וויניציאה א' וב', כתב יד וינה, מאירי (ס): 'ברשות הרבים' [בלא שי"ן].

ליקוטי חזון איש

ג. שברשות הרבים בשעת הגשמים הכל טהור. לכאורה ברשות הרבים לא שייך טעמא דהרא"ש (פ"א, מ"ד) --- שבשעת הגשמים הכל טהור היינו בסתם, דלא חיישינן ששתה טמא, משום שאין בני אדם

ג. חזקת טיט. מיימוני (פ"ט) [פ"ט] מטומאת אולכין ה"ד, ועיין שם בכסף משנה:

ציוני ראשונים
ג. חזקת טיט וכו'. מאירי (סוף פ"ב).

הערות
א. נוסח הגר"א
5. נפל. המנחת ביכורים כתב וז"ל: 'נפל (ו) שמן. כנוסחת הגר"א'. ועיין שם בהערות שנראה כוונתו דעל פי נוסחת הגר"א שגורס ברישא וכן שמן של תרומה, אף הכא בסיפא צריך להוסיף תיבת 'שמן'.
6. עוקת. גירסת רבינו: עוקת הטיט. כמו 'עוקת המערה' שבמשנה (פ"א, מ"ב). אמנם גירסת הראשונים: חוקת. או: חזקת. עיין שינויי גרסאות.

7. כמי שפיקות. בביאור הגר"א: הרי הן שפיקות. כלפינו בתוספתא.
8. ושבושוקים. לפי גירסת רבינו מבואר שדין העוקת והגוממיות מחולק לשנים. א. אלו שבפתחי חנויות שברשות הרבים, דינם תלוי בשעת הגשמים. ב. אלו

הערות
א. ביאור הגר"א
2. בנדפס יש כאן נקודה. אבל לפי הענין אין כאן דיבור המתחיל עם פירוש, אלא בא לומר גירסתו בתוספתא, וכו' שהוא בהגהות הגר"א כאן על פי תוספתא 'טהרת הקודש'.

הערות
א. מנחת ביכורים
1. לפי הענין נראה דוי"ו זו טעות סופר. ועיין הערה בסמוך.
2. רצה לומר, דעל פי גירסת הגר"א לעיל זכין שמן של תרומה, הכי נמי צריך לגרוס 'נפל שמן'. [וכך הגיה גם החסדי דוד. וכעין זה כתב הרמב"ם (פ"ט) מהלכות מזומות ה"ט) על פי התוספתא: 'נפל השמן על גבי יין'.
3. אולי כוונתו שכן היא הגירסא בר"ש [ושם: הציר]. או שכוונתו לאות ר"ש, וצריך לומר בר"ש.

שפיכות. פירוש, לפי ששם מצוי הרבה שפיכות, חיישינן שמא תיכף אחר שפסקו הגשמים נתרבו השפיכות על המים ששם ולפיכך טמא: יש בשווקין³. פירוש, אותן הגוממות העומדין בשווקין:

הולכין אחר הרוב, פירוש, דהיינו אם רגילין להיות שם הרוב משפיכות טמא, ואם לאו טהור. ומשמע הכא דלכו"ע אם השפיכות רבו על המים שבו טמאין, ומפרש דיש חילוק, דבכלים לכו"ע טמא, ובקרקע פליגי, והכי פירושו: מי שפיכות ומי גשמים שנתערבו. פירוש, והרוב ממי שפיכות: בין בכלים בין בקרקע טמאין, ר' יהודה ור"ש אומרים בכלים טמאין ובקרקע טהורין. פסקו הגשמים הקרובין לעיר ולדרך טמאין והרחוקים טהורין עד שיהלכו רוב בני אדם⁹. במה דברים אמורים בגבא שאפשר לו¹⁰ לשתות ולא יהו מקום פרסת רגליו נכרות אבל גבא שאי אפשר לו לשתות עד שיהו מקום פרסת רגליו נכרות¹¹ ומצאו שם מקום פרסת רגלי אדם מקום פרסת רגלי בהמה גסה טמא מקום פרסה רגלי בהמה דקה טהור:

שפיכות ושפשוקין הולכין אחר הרוב. מי שפיכות ומי גשמים שנתערבו בין בכלי בין בקרקע רבי יהודה ורבי שמעון אומרים בכלים טמאין ובקרקע טהורין. פסקו הגשמים הקרובין לעיר ולדרך טמאין והרחוקין טהורין עד שיהלכו רוב בני אדם. במה

בקרקע טמאין, ר' יהודה ור"ש אומרים בכלים (טמא) [טמאין] ובקרקע (טהור) [טהורין]. פירוש, אפילו הרוב ממי שפיכות: פסקו הגשמים, הקרובין לעיר ולדרך כו'. כדתנן בריש מכילתין (פ"ב, מ"ד) אחד מי גבאים וכו', בשעת הגשמים הכל טהור, פסקו הגשמים, הקרובין לעיר ולדרך טמאים וכו', והיינו משום שחוששין שמא שתה טמא, או מילא בכלי טמא: והרחוקים וכו'. כדתנן [שם] והרחוקים טהורין עד שיהלכו רוב בני אדם, והכא מוסיף עליה וקמפרש במה דברים אמורים כו': והרחוקין טהורין עד שיהלכו רוב בני אדם עליהן. פירוש, אז חיישינן למי שפיכות, אבל בקרובין חיישינן מיד:

מנחת ביכורים

רובא גשמים, אי נמי שנפלו גשמים מקודם ואח"כ המי שפיכות (עיין פ"ב דמכשירין מ"ב), וטמאין בחזקת ששתה טמא מהן: עד שיהלכו רוב בני אדם. שמצויה שיירא שהלכה:

שפיכות. כמו שפיכות, ומים הנשפכין בחזקת טומאה: שבשווקים. גרסינן: אחר הרוב. אם הרוב גשמים טהור, ואם לאו טמא, דחיישינן שמא שתה טמא מהן: בקרקע טמאים. גרסינן, ובלכא

שינויי גרסאות

עצמו. בקרקע. בכתב יד וינה נוסף: 'טמא'. וכעין זה בר"ש (ס), מנחת ביכורים, נוסף: 'טמאים'. וכתב החסדי דוד שמוכרחים להגיה כן בספרים דידן. אמנם החזון איש (קמ"א ס"א ס"ק ו') כתב שאפשר שיש כאן ט"ס וצ"ל 'טהורים'. טמאין. בדפוס וויניציאה א' וב', כתב יד וינה: בכלים טמא ובקרקע 'טהור'. בני. בדפוס וויניציאה א' וב', כתב יד וינה, ליתא לתיבת 'בני'. [וכן במשנה ד' ברוב כתבי היד ליתא תיבה זו, ראה בשינויי גרסאות שם].

ליקוטי חזון איש

שפכות בקרקע איירי, דומיא דגמיות דקתני. (קמ"א ס"א א' ס"ק ו' ד"ה שם הרי) מי שפיכות ומי גשמים שנתערבו בין בכלי בין בקרקע [טמאים] כו'. צ"ע במאי עסקינן, אי מי שפיכות רובא, מאי טעמא דרבי יהודה ורבי שמעון. ואי מי גשמים רובא, אי מי גשמים קדמו, מאי טעמא דרבי יהודה ורבי שמעון, הלא מודה רבי שמעון במי גשמים, כדתנן (פ"ב, מ"ג) רבי שמעון אומר אף על פי שלא הדיח טמא. ואי מי שפכות קדמו, מאי טעמא

שפיכות. בכתב יד וינה נוסף: 'כמו שפיכות'. בר"ש (ס) נוסף: 'כמי שפיכות'. וכתב החסדי דוד שכך צריך לומר והגירסא שלפנינו טעות סופר. ושפשוקין. בכתב יד וינה: 'שבשווקין'. וכעין זה בר"ש (ס), מנחת ביכורים: 'שבשווקים'. ובגליון כתב יד בפירוש הר"ש (ס) הביא גירסת ספרים מדוייקים: 'שבשווקים'. וכעין זה במאירי (ס), חזון יחזקאל: 'שבשווקים'. והחסדי דוד כתב שכך צריך לומר לפי הרמב"ם (ס), ומתיבת 'ושבשווקים' ואילך הוא ענין בפני

קדמו מי גשמים אפילו כל שהוא, מי שפיכות טמא, ואם קדמו מי שפיכות, בעינן רובא מי גשמים לטהר. ויש לפרש דהא דאמר אם קדמו מי גשמים אפילו כל שהוא מי שפיכות טמא, היינו שאם שתה טמא ומלא בכלי טמא, או הדיח ככר של תרומה, טמא, וכדתנן במי גבאים (מקואות פ"ב, מ"ב) וכו' ואיירי מתניתין במי שפיכות שבקרקע. אבל הרא"ש (מכשירין פ"ב, מ"ג) פירש שם דאיירי בכלים, ומי גשמים קדמו, וניחא ליה בהן, ומקבלין טומאה וכו' ומהאי תוספתא נמי משמע דמי

בד"א בגבא שאפשר לשתות. מיימוני פט"ו מטומאת אוכלין ה"ג, ובכסף משנה שם, ולהראב"ד שם בא"א. ועיין בפנים. ועיין ר"ש פ"א, מ"ד:

הערות

נוסח הגר"א

שבשווקים, הולכים בהם אחר הרוב. וכן כתב החסדי דוד שלפי הרמב"ם ה' טומאת אוכלין פט"ו ה"ד גורסים ושבשווקים, והוא ענין בפני עצמו, ולא כהר"ש שגורס שבשווקים ומפרש שהדין 'הולכין אחר הרוב' קאי על 'פסקו הגשמים' וכו'. בביאור הגר"א הגירסא: יש בשווקין. [ואולי טעות דפוס היא, וצ"ל 'ושבשווקין].

9. בני אדם. בביאור הגר"א: בני אדם עליהן. וכעין זה הביא המלאכת שלמה במשנה פ"א מ"ד שבספרים אחרים הגירסא: עד שיהלכו עליהם רוב בני אדם.

10. כו'. באליהו רבה (פ"ב, מ"ד): בגבי שאפשר לשתות.

11. נכרות. באליהו רבה שם: עד שיהיה מקום רגליו ניכרין.

הערות

ביאור הגר"א

3. יתכן שצריך לומר 'ושבשווקין'. ועיין שינויי גרסאות.

ליקוטי הגר"א

ג. עד שיהלכו רוב בני אדם. תניא בתוספתא (פ"ב, מ"ג) במה דברים אמורים בגבי שאפשר לשתות ולא יהיה מקום פרסת רגליו נכרות, אבל גבי שא"א לו לשתות עד שיהיה מקום פרסת רגליו ניכרין, מצא שם מקום פרסת רגלי אדם מקום פרסת רגלי בהמה גסה טמא, מקום פרסת רגלי בהמה דקה טהור.

(אליהו רבה)

ד. גבא שאין בו ארבעים סאה ונפלו לתוכו פחות משלשה לוגין מים שאובין כשרים לחולין ולחלה ולתרומה וליטול מהם לידים וכשרים להקוות עליהם.

ולא יהא מקום פרסות רגליו ניכרות. פירוש, דהיינו שהקרקע שסביבות הבור היא קשה ואין ניכרין דריסת הרגלים עליהן, לכך חיישינן בקרובים מיד: **שאי אפשר [ל] לשתות עד שיהא [מקום]**

¹² גבא שאין בו ארבעים סאה ונפלו לתוכו פחות משלשה לוגין מים שאובין טמאין פסולין לחלה¹³ ולתרומה וליטול מהם לידים וכשרים¹⁴ להקוות עליהם

פרסות רגליו ניכרין. פירוש, לא חיישינן מיד, כיון שאין ניכר עדיין רגליו אמרינן שלא היה עדיין שם שום אדם, אלא

לו לשתות עד שתהא מקום רגליו ניכרין ומצא שם מקום פרסת רגלי אדם מקום פרסת רגלי בהמה גסה טמא מקום פרסת רגלי בהמה דקה טהור:

אם: מצא שם [מקום] פרסות רגלי אדם או [מקום] פרסות בהמה גסה. פירוש, שבהמה גסה מסתמא אינו הולך בלא אדם, והא דאינו ניכר שם רגלי אדם אמרינן שרכב עליה: **טמא.** דחיישינן

ד. גבא שאין בו ארבעים סאה ונפל לתוכו פחות משלושה לוגין מים שאובין טמאין פסולין לחלה ולתרומה וליטול

שמא שתה מהן טמא: **[מקום] פרסות רגלי בהמה דקה.** פירוש, שאין דרך אדם לרכוב עליהן: **טהור.** פירוש, שאמרינן שלא היה כאן אדם, אלא הבהמה הלך בעצמה, שכן דרך הבהמה לילך בעצמה:

ד. פסולין לחלה ולתרומה וליטול מהן לידים. פירוש, דכיון שממלאין בכלי, המים טמאין שבו טמאין וחוזרין ומטמאין החלה או התרומה או הידים:

מנחת ביכורים

גסה טמא. לפי שיש לומר אדם טמא רכב עליה: דקה טהור. שירדה מאליה ושתתה (עיין ר"מ וראב"ד פט"ו מהלכות טומאת אוכלין ה"ג): ד. שאובין טמאין. נטמאו כשיעשה מהן העיסה:

שינויי גרסאות

הרי"ד (ס"ו, א', מהדורינו לוח 1), רמב"ם (מקואות פ"ה ס"ט), חזון יחזקאל. אבל במאירי (סג) הגירסא 'פסולין' כלפנינו. וכן הראב"ד (נהגות סג) כתב שיש בזה מחלוקת נוסחאות ומסתבר לו כגירסא שלפנינו. הר"ש במשנה ד' גרס: 'ונפלו לתוכו פחות משלשה לוגין מים שאובין, כשרין וכו'. ואילו במשנה ה' גרס: 'ונפל לתוכו פחות משלשה לוגין מים טמאין, פסולין וכו'. ומשמע שלדעתו אין בזה מחלוקת נוסחאות, שהרי לא מסתבר שיסתור גירסתו ממשנה למשנה, אלא שהן שתי בבות. וראה גירסת הגר"א שהביא כאן שתי בבות, בבא א' מים שאובים, כשרים וכו', ובבא ב' מים שאובין טמאים, פסולין וכו'. אמנם בגליון כתב יד על הר"ש הגיה ומחק דברי התוספתא שהביא הר"ש במשנה ד', ולפי הגהה זו גירסת הר"ש היא כלפנינו בתוספתא. לחלה. בכתב יד וינה, ר"ש במשנה ד', שו"ת הרי"ד (סג), חזון יחזקאל: 'לחולין לחלה'. ולתרומה. המאירי (סג) לא גרס תיבה זו. [וביאר שמאחר ששינוי 'פסולין לחלה', אין צריך לומר לתרומה].

שאפשר. בכתב יד וינה איתא להיפך: 'במה דברים אמורים בגבי שאי אפשר לשותות לו ולא יהו פרסות רגליו ניכרות, אבל גבי שאיפשר לשותות וכו'. לז. בדפוס וויניציאה א' וב', ליתא לתיבת 'לו'. **מקום רגליו.** בכתב יד וינה: 'עד שיהו מקום פרסות רגליו ניכר'. וכעין זה בר"ש (סג): 'עד שיהו מקום פרסות רגליו ניכרות'. [החסדי דוד כתב גירסת הראב"ד (טומאת אוכלין פט"ו, ה"ג): 'אבל גבי שאי אפשר לו לשותות אלא אם כן פרסות רגליו ניכרין'. אמנם המרכבת המשנה כתב שהשגת הראב"ד חלוקה לשנים והמדפיסים חיברוה יחד, ולפי דבריו עולה שאין כך גירסת הראב"ד]. **ומצא.** בדפוס וויניציאה א' וב', כתב יד וינה: 'מצא [בלא וי"ו החיבור]. **מקום.** בר"ש (סג) ליתא לתיבת 'מקום' [אמנם בפירושו מבואר כגירסא שלפנינו].

[הלכה ד] **שאובין טמאין.** בכתב יד וינה ליתא לתיבת 'טמאין'. בר"ש (פ"ה, מ"ט), מאירי (סוף פ"ה) ליתא לתיבת 'שאובין'. פסולין. בכתב יד וינה: 'כשרין'. וכן הוא בשו"ת

ליקוטי חזון איש

במשקה בי מטבחיא, בכלים טמאים בקרקע טהורין. ולפי זה מבואר דלא הדר ביה רבי יהודה, עיין שם י"ז ב', ואפשר דגרסינן רבי יוסי, וצ"ע.

(קמא ס"א א' ס"ק ו' ד"ה שם מ"ג)
ומצא שם מקום פרסת רגלי אדם וכו' טמא. עיין בחזון איש קמא ס"א א' ס"ק ה'.

דתנא קמא. וצ"ע. ואפשר דיש כאן טעות סופר, וצריך לומר בתנא קמא טהורים. והאי נתערבו, היינו שאינו יודע איזה מי גשמים, ואיזה מי שפכות. ותנא קמא מטהר, משום טומאת משקין דרבנן. ורבי יהודה ורבי שמעון סברי טומאת משקין דאורייתא, וכמבואר פסחים ט"ז א'. וכן אמר רבי שמעון שם י"ז (ב')

ד. גבא שאין בו וכו'. רי"ד (לוח 1), מאירי (סוף פ"ה). פסולין לחלה ולתרומה וכו'. השגות הראב"ד (פ"ה מקואות ה"ט).

הערות

לנוסח הגר"א

12. גבא. הבבא 'גבא' וכו' שבריש ההלכה [מים שאובין, כשרים וכו'] הביא הר"ש בסוף משנה ד', והבבא 'גבא' וכו' השניה [מים שאובין טמאים, פסולין וכו'] הביא הר"ש בריש משנה ה'. ולפנינו שתי הבבות בהלכה אחת. ובתוספתא לפנינו וכן בכתב יד וינה ליתא אלא הבבא 'גבא' השניה, ועיין שם שינויי גרסאות.

13. לחלה. גירסת רבינו אינה כרמב"ם (פ"ה, ט"ט) שגרס כשרים לחלה.

ובהשגת הראב"ד שם כתב ששתי נוסחאות הן, ומסתברא לו כגירסא פסולין לחלה, דהיינו כגירסא שלפנינו. ובביאור הרמב"ם י"א שכשרים רק כשנפלו שלא לרצון ולכן אין מוכשרין לקבל טומאה. והחסדי דוד ביאר שכיון שקיימא לן להלכה יש בילה בלח, נמצא שכששואב לחלה הרי בכל טיפה וטיפה שהוא נוטל יש בה רוב מים טהורים, ואין כאן אפילו טיפה אחת טמאה, אלא בכל טיפה יש מיעוט טמא הבטל ברוב הטהור.

14. וכשרים. גם כאן גירסת רבינו אינה כרמב"ם שם שסובר שהמים פסולים להקוות עליהם. ועיין ש"ך (פ"ה ר"א ס"ק ג"ט) שכתב שהראב"ד והר"ש חולקים עליו וסוברים דבפחות משלושה לוגין מים, בין כשרים בין טמאים, אינם פוסלים את המקוה, וכך פסקו הטור והמחבר להלכה ודלא כהרמב"ם.

ד. שטפו אע"פ שלא רבו. עיין מיימוני פ"ה ממקואות (ה"י) [ה"ט], ובכסף משנה ובהשגות. וכאן בר"ש מ"ה:

ציוני ראשונים

כיון שנפלו לתוכו עשרים ואחת סאה וכו'. השגות הראב"ד (פ"י טומאת אוכלין ה"ג). ה. נפלו לתוכו ג' לוגין מים שאובין טמאין וכו'. שער המים לרשב"א ארוך (אות ל"ו). מאירי (סוף פ"ב).

הערות

1. נוסח הגר"א

15. עשרים סאה. בתוספתא לפנינו הגירסא: שנפלו לתוכו עשרין ואחת סאה. וכן גירסת הראשונים כמובא בר"ש (מ"ה) ובמאירי. ועיין ביאורים ר"ש. 16. כמה. בביאור הגר"א: וכמה. 17. ופסולין. בביאור הגר"א: ופסולין.

כדברי ב"ש וכו'. דברי ב"ש וב"ה ור"ש הן במתניתין (פ"ה מ"ה) דתנן מאימתי טהרתן, כש"א משיירו וישטופו, ובה"א רבו אע"פ שלא שטפו, ר"ש אומר שטפו אע"פ שלא רבו: וכדברי בית הלל רבו אע"פ שלא שטפו,

וכדברי ר"ש שטפו אע"פ שלא רבו. פירוש, שזהו מכשירין המים טמאין שנפלו לתוכה, ולפיכך כשרין לחלה כו': כיון שנפלו לתוכו עשרים סאה של מימי גשמים, טהורין. פירוש, אף שאין עדיין שם ארבעים סאה, מ"מ משום טומאה כבר נטהרה כדמפרש מפני (שחרבו) [שרבו] כו': כיון שנפלו לתוכו סאה אחת של מימי גשמים, טהורין. פירוש, אף שלא רבו וגם אין שם ארבעים סאה, אפ"ה טהורין, כדמפרש: מפני ששטפו. פירוש, ולר"ש שטפו אע"פ שלא רבו כשרין: וכמה שטפו. פירוש, כמה צריך להיות שטפו. ומפרש: כל שהן. פירוש, שאינו צריך שיעור, רק אם שטפו כל שהן אפ"ה טהורין:

ה. נפלו לתוכו [ו] ששה לוגין מים שאובין. פירוש, שפוסלין את המקוה אף אם היו טהורין, וגם היו טמאין: פסולין לחלה כו'. פירוש, כמו בפחות משלשה לוגין טמאין:

ירדו גשמים רבו ושטפו כדברי בית שמאי וכדברי בית הלל רבו אף על פי שלא שטפו וכדברי ר' שמעון שטפו אף על פי שלא רבו כשרים לחלה ולתרומה וליטול מהם לידים וכשרים להקוות עליהן. כיצד רבו

אף על פי שלא שטפו כדברי בית הלל מקוה שהוא מחזיק ארבעים סאה ובתוכו תשע עשרה סאה ונפלו לתוכו פחות משלשה לוגין מים שאובין טמאין כיון שנפלו לתוכו עשרים סאה¹⁵ של מימי גשמים טהורין מפני שרבו. וכיצד שטפו אף על פי שלא רבו כדברי ר' שמעון מקוה שמחזיק עשרים סאה ובתוכו תשע עשרה סאה ונפלו לתוכו פחות משלשה לוגין מים שאובין טמאין כיון שנפלו לתוכו סאה אחת של מימי גשמים טהורין מפני ששטפו כמה¹⁶ שטפו כל שהן:

ה. נפלו לתוכו שלשה לוגין מים שאובין טמאין פסולין לחלה ולתרומה וליטול מהן לידים ופסולין¹⁷ להקוות עליהן.

שהוא מחזיק עשרים ובתוכו י"ט סאה ונפלו לתוכו פחות משלושה לוגין מים שאובין טמאין כיון שנפלו לתוכו סאה אחת של מימי גשמים טהורין מפני ששטפו וכמה (שנפלו) [שטפו]* (ו) כל* שהן:

ה. נפלו לתוכו שלושה לוגין מים שאובין טמאין פסולין לחלה

מנחת ביכורים

לא יצאו המים לחוץ, שהרי בין הכל עדיין ליכא מ' סאה: וכמה שטפו כל שהן. ה"ג לה. וי"ג הנ"מ לענין להקוות, דאילו לענין חלה ותרומה הוא חד דינא כדמפרש:

שינויי גרסאות

תיבת 'שטפו'. אך בדפוס וויניציאה א' וב' נשמטה תיבה זו, ובדפוס וילנא הוסיפוה בסוגריים מרובעים, וכן הגיה חסדי דוד. שאובין טמאין. בכתב יד וינה ליתא לתיבת 'טמאין'. ובמאירי (טז) ליתא לתיבת 'שאוובין'. עשרים. בכתב יד וינה, ר"ש (טז): 'עשרים סאה'. כיון שנפלו. בדפוס וויניציאה א' וב': 'מפני שנפלו', ונראה שהוא טעות סופר. בכתב יד וינה: 'כיון שנפלה'. בר"ש (טז), חסדי דוד: 'כיון שנפלו'. (שנפלו) [שטפו]. על פי דפוס וויניציאה א' וב', כתב יד וינה, ר"ש (טז), חסדי דוד, מנחת ביכורים, חזון יחזקאל. (ו) כל*. על פי דפוס וויניציאה א', כתב יד וינה,

להמשיך לתוכו מ' סאה אף בטמאין. ובר"ש (מ"ד) גרס בבא דרישא מים שאובין כנוסח הגר"א: רבו ושטפו. לקמן מפרש: עשרים סאה. גרסין, דרבו אבל

וכשרין. הרמב"ם (טז) כתב: 'ופסולין להקוות עליהן'. והשיג עליו הראב"ד דכשרים להקוות עליהם, וכתב הכסף משנה שהרמב"ם גורס: 'ופסולין'. [וכדברין]. בדפוס וויניציאה א' וב': 'ובית הלל אומרים'. וכך הגירסא בר"ש (מ"ה). אבל בכתב יד וינה: 'וכדברי בית הלל'. בדפוס וילנא תיקנו את הגירסא והוסיפו 'וכדברי' בסוגריים מרובעים ותיבת 'אומרים' הניחו בסוגריים עגולים. רבי שמעון. בדפוס וויניציאה א' וב' נדפס בשיבוש 'רבי שמואל', והחסדי דוד תיקן 'רבי שמעון'. וכך הגירסא בכתב יד וינה [וכמובא במשנה פרק א' משנה ה']. [שטפו]. בכתב יד וינה, ר"ש (טז), איתא

ירדו גשמים רבו ושטפו כדברי בית שמאי וכדברי בית הלל רבו אף על פי שלא שטפו וכדברי ר' שמעון שטפו אף על פי שלא רבו כשרים לחלה ולתרומה וליטול מהן לידים ופסולין להקוות עליהן עד שיצא

ופוסלין להקוות עליהן. פירוש, שהג' לוגין מים שאובין פסולין, ושוב אינו נטהר כשמקוה עליהן אפילו כמה: ירדו גשמים רבו ושטפו כו' כשרין לחלה. פירוש, שהטומאה כבר בטלה, ואפ"ה: פסולין

ה. מקוה שיש בו מ' סאה חסר קורטוב. עיין מכות ג', ב', וד', א'.

ציוני ראשונים
מלואו ועוד וכו'. בעלי הנפש שער המים (סי' ג' ה"ה [נשינוי מהדורות]), רי"ד (א' כ'), אורחות חיים (ד'ן ג'). מקוה שיש בו ארבעים סאה וכו'. תשובות הגאונים (א' כ"ה), אור זרוע (א' א'), שער המים לרשב"א ארוך (א' כ"ג).

הערות
לנוסח הגר"א
18. בפסולין. בביאור הגר"א: לעולם הוא פסול.

19. ממעט. בביאור הגר"א: עד שיצא הימנו מלואו ועוד למעט שלשה לוגין. אבל המנחת ביכורים כתב שגירסת הגר"א [בטהרת הקודש] יותר מכוון, שמפרש שהעוד הוא הממעט, ולפי"ז כך היא גירסתו: עד שיצא ממנו מלואו ועוד, ועוד דבר מועט ממעט שלשה לוגין.

הערות
למנחת ביכורים
4. בדפוס וילנא תיבות אלו מוסגרות, ורבינו גרס לה. ועיין שינויי גרסאות.

ולתרומה וליטול מהן לידים ופסולין להקוות עליהן (עד שיצא מלואו)*. ירדו גשמים* רבו ושטפו כדברי בית שמאי וכדברי בית הלל רבו אף על פי שלא שטפו וכדברי רבי שמעון שטפו אף על פי שלא רבו כשרין לחלה ולתרומה וליטול מהן לידים ופסולין להקוות עליהן עד שיצא הימנו מלואו ועוד. ואיזו הוא מלואו ועוד* מקוה שהוא מחזיק עשרים סאה ובתוכו י"ט סאה

ממנו מילואו ועוד. ואיזהו מילואו ועוד מקוה שמחזיק עשרים סאה ובתוכו תשע עשרה סאה ונפלו לתוכו שלשה לוגין מים שאובין טמאין ירדו גשמים ונתמלאו לעולם הוא בפסולין¹⁸ עד שיצא ממנו מילואו ועוד, ועוד דבר מועט ממעט¹⁹ שלשה לוגין. מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר קורטוב ונפלו לתוכו שלשה לוגין מים שאובין טמאין פסולין לחלה ולתרומה וליטול מהן ידים ופסולין להקוות עליהן.

ונפלו לתוכו שלושה לוגין מים שאובין טמאין ירדו גשמים ונתמלאו לעולם הוא פסול* עד שיצא ממנו מלואו ועוד ועוד דבר מועט ממעט* ג' לוגין. מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר זמן שלא יצאו כשיעור הזה ודאי נשתירו שם ג' לוגין שאובין כיון דחשבינן הכל לשאובין. והיינו דקתני עד שיצא הימנו מלואו ועוד למעט שלשה לוגין:

מנחת ביכורים

ה. עד שיצא מלואו⁴. שיצא ממנו מים כל כך עד שיחסר לפי ערך גם מהג' לוגין, וכדמפרש: כשרין לחלה. כדין פחות מג' לוגין, דלזה אין נ"מ יותר מכוון, שמפרש שהעוד הוא הממעט:

בין ג' לוגין או פחות: מלואו. י"ט סאה שבו, ועוד דבר מועט למעט הג' לוגין. וגירסת הגר"א 'ממעט' יותר מכוון, שמפרש שהעוד הוא הממעט:

שינויי גרסאות

רשב"א (שער המים סג): 'לעולם הוא בפסולין'. שיצא ממנו מלואו ועוד. בדפוס וויניציאה א' וב' יש כאן נקודתיים ועוד נקודתיים בין תיבות 'ועוד דבר מועט למעט' לתיבות 'ג' לוגין'. ונראה שתיבת 'ועוד' נכפלה שם בטעות, והגירסא הנכונה כמובא בר"ש (סג): 'שיצא ממנו מלואו ועוד דבר מועט, למעט שלשה לוגין'. וכעין זה בכתב יד וינה: 'שיצא הימנו כמלואו ועוד דבר מועט, למעט שלשת לוגין'. אמנם לפי הגירסא לפנינו נכון לגרוס פעמיים 'ועוד', ראה בהערה הבאה. **ממעט**. בדפוס וויניציאה א' וב', כתב יד וינה, ר"ש (סג), רשב"א (שער המים סג): 'למעט'. [וכן הוא בביאור הגר"א]. אך בדפוס וילנא איתא 'ממעט', כגירסת הגר"א בטהרת הקודש, וכתב המנחת ביכורים שגירסא זו יותר מכוונת. ולפי ביאורו שם מבוארת כפילות תיבת 'ועוד' דלעיל, וצ"ל כך: 'עד שיצא ממנו מלואו ועוד, ועוד דבר מועט ממעט שלשה לוגין'.

ר"ש (סג), חסדי דוד, מנחת ביכורים, חזון יחזקאל. [הלכה ה] (עד שיצא מלואו). בדפוס וויניציאה א' וב': 'עד שיצא הימנו מלואו'. והמנחת ביכורים גורס 'עד שיצא מלואו'. בכתב יד וינה, ר"ש (פ"ב, מ"ה), מאירי (סוף פ"ב), ליתא תיבות אלו. וכמו כן ליתא בגירסת הגר"א, והחסדי דוד מחקן ובדפוס וילנא הניחו אותן בסוגריים עגולים. ירדו גשמים וכו' מלואו ועוד. ברשב"א (שער המים שער ו', מהדורמינו אומיות ל"ג, ל"ד) ליתא בבא זו. [בכתב יד וינה נשמטו בה תיבות, וכך הגירסא שם 'ירדו גשמים עד שיצא ממנו מליאה ועוד']. ועוד. בכתב יד וינה: 'כמה ועוד מלואו ועוד', ונראה שהוא טעות סופר. ונפלו. בכתב יד וינה: 'ירדו לתוכו'. שאובין. בכתב יד וינה ליתא לתיבת 'שאובין'. ירדו. בכתב יד וינה, ר"ש (סג): 'וירדו' [עם וי"ו החיבור]. ונתמלאו. בכתב יד וינה: 'ונתמלא'. פסול. בכתב יד וינה: 'לעולם בפסולין'. בר"ש (סג),

1. מי תמצית שלא פסקו שמטבילין. עיין מיימוני פ"ט, ה"א-ב:

ציוני ראשונים

1. למעלה מהן מי תמצית שלא פסקו וכו'. אור זרוע (א"ט ל"ט). זה הכלל כל מקום וכו'. ספר הישר (א"ט ג), רוקח (א"ט ס), אור זרוע (אומיות ל"ד; ג"ג), רי"ד (א"ט א'), שו"ת מהר"ם (ס"י פכ"ט), תשובות ופסקים לחכמי אשכנז (אומיות ב'; כ"ד), מרדכי (אומיות ו'; י"ג), ריב"ש (א"ט ל"ט).

הערות

פ"ט נוסח הגר"א

20. שנתן לתוכו. בביאור הגר"א: שנפל לתוכו.
21. וכשם שטהורין מטבילין כן טהורין. בביאור הגר"א נראה שהגירסא: שטהור לטבילה, כך טהור.
22. שמטבילין בהם. כן הוא בזר זהב. אבל בביאור הגר"א הגירסא: שמטהרין. ועיין ביאורים ר"ש.
23. וידים. בביאור הגר"א ליתא 'וידים', ועיין ביאורים ר"ש.

פחות מג' לוגין אפילו כולן טמאין. פירוש, אפילו כל הג' לוגין היו טמאין, דהשתא כשנפל לתוכו קורטוב לא רבו ולא שטפו, אפ"ה: כיון שנפלא לתוכו קורטוב אחד של מימי גשמים, טהורין. פירוש,

דכיון שנפל לתוכו פחות מג' לוגין, דהשתא כשנתמלאו המקוה הוי המקוה מקוה כשרה ונטהרו אותן המים הטמאין מחמת השקה, ועל זה מסיק: כמו שטהור לטבילה. פירוש, דהוי מקוה כשרה: כך טהור לכל דבר. פירוש, לחלה ולתרומה כו', פירוש,

שכבר נטהר מטומאתן: 1. °שמטבילין בהן את המים. אם נפלה טפה טמאה לתוכן,

פחות משלשה לוגין אפילו כולן טמאין כיון שנתן לתוכן²⁰ קורטוב אחד של מימי גשמים טהורין וכשם שטהורין לטבילה כן טהורין²¹ לכל דבר:

1. למעלה מהן מי תמציות שלא פסקו שמטבילין בהם²² את המים ואין מטבילין בהן אדם וידים²³ וכלים. זה הכלל כל מקום שהאדם טובל ידים וכלים טובלין בו מקום שאין אדם טובל אין ידים וכלים טובלין בו.

קורטוב ונפלו לתוכו ג' לוגין מים שאובין טמאין פסולין לחלה ולתרומה וליטול מהן לידים ופסולין להקוות עליהן. [פחות] מג' לוגין אפילו כולן טמאין כיון שנפל לתוכו קורטוב אחד של מימי גשמים טהורין. כשם שטהורין לטבילה כך טהורין לכל דבר:

1. למעלה מהן מי תמציות שלא פסקו שמטבילין בהן את המים ואין מטבילין בהן אדם וכלים. זה הכלל כל מקום*

מי גשמים המבצבצין אח"כ מן ההרים מבטלין אותה, כדתנן (פ"ט, מ"ו) למעלה מהן מי (תמצית) [תמציות] שלא פסקו, שתה טמא ושתה טהור טהור: מי תמצית שלא פסקו (שמטהרין) את המים. פירוש, המי שפיכות שבה כשרבו או שטפו כו': ואין מטבילין בהן אדם וכלים. פירוש, כשאין בו מ' סאה איירי, אף שלא פסקו עדיין:

מנחת ביכורים

1. למעלה מהן. מעלה יותר ממי הגבא דמבואר במשנה דנטמאו בהדיח, אבל בזה נטהרו המים הטמאים בהשקה:

קורטוב. מדה קטנה: [ו]פסולין. להקוות, שכל זמן שחסר שיעור מקוה, ג' לוגין מים שאובין פוסלין: פחות מג' לוגין. כנוסחת הר"ש (מ"ה) והגר"א:

שינויי גרסאות

ראשון, רמב"ם בפירוש המשנה (פ"ט, מ"ו), רוקח (ס"י ע"ג, מהדורתנו אות ס'), אור זרוע (ע"ט), תשובת רבי אורשרגו בר שמואל (תשובות ופסקים מחכמי אשכנז ולרפת ס"י קפ"ד, מהדורתנו אות כ"ד). אבל בר"ש (ע"ט) דפוס וויניציאה ג' ודפוס וילנא, ספר הישר לרבינו תם (תלך התשובות ס"י כ"ג, מהדורתנו אות י"ג), תשובות ופסקים מחכמי אשכנז וצרפת (ס"י ס"א, מהדורתנו אות ב'): 'כל מקוה'. וכן הוא בביאור הגר"א (א"ט ס"י קנ"ט סעיף י"ד ס"ק מ'). ועוד כתב האור שמח (מקואות פ"ט, ה"ט), שכמו כן לשיטת הראשונים שמעייין מטהר בכל שהוא כלים בלבד ולא אדם, צריך לגרוס 'מקוה' ולא 'מקום', ושזוהי טעות סופר קלה. [ברש"י (פסקים י"ג, ד"ה עקרקע), מאירי (גזר ל"ט, א'), שו"ת הרי"ד (ס"י א', מהדורתנו אות א'), שו"ת ריב"ש (ס"י כ"ד, מהדורתנו אות ל"ה): 'כל שאדם'. וליתא כלל 'מקוה' או 'מקום'].
פסולין. בכתב יד וינה, מאירי (סוף פ"ט), ליתא לתיבת 'פסולין'. ופסולין. בגליון כתב יד בר"ש (ע"ט), אור זרוע (תלך א' ס"י ע"ג, מהדורתנו אות י"ב): 'אפסול'. [פחות].
נוסף על פי כתב יד וינה, ר"ש (ע"ט), מאירי (ע"ט), חסדי דוד, מנחת ביכורים, חזון יחזקאל. טמאין. בכתב יד וינה: 'כולן פסולין'. כשם. בדפוס וויניציאה א' וב', כתב יד וינה, ר"ש (ע"ט), רשב"א (שער המים ע"ט, מהדורתנו אות ל"ו): 'וכשם' [עם וי"ו החיבור]. שטהורין. בדפוס וויניציאה א' וב': 'שטה' לטבילה כך טהר לכל דבר'. וכעין זה ברשב"א (שער המים ע"ט): 'שטהור לטבילה כך טהור לכל דבר'.

נהלכה ון תמצית. בכתב יד וינה, ר"ש (פ"ט, מ"ו): 'מי תמציות'. אדם. בכתב יד וינה, ר"ש (ע"ט), אור זרוע (תלך א' ס"י ע"ג, מהדורתנו אות ל"ט), חזון יחזקאל: 'אדם ידים וכלים'. מקום. כן הוא בכתב יד וינה, ר"ש (ע"ט) דפוס

ליקוטי חזון איש

1. למעלה מהן מי תמציות שלא פסקו שמטבילין בהן את המים. רא"ש פרק מרובה (ע"ג קמ"א פ"ו) ס"י ג', כתב להוכיח מסברא דמקוה שלם אין מים שאובין פוסלין אותו, כיון דמהני השקה לטהר מטומאה, כמו כן מטהר שאובין. ויש לעיין מי תמציות שלא פסקו יוכיח, דמטהרין מטומאה,

כדתניא בתוספתא (פ"ט, ה"ו). (הובא בר"ש פ"א דמקואות מ"ו) למעלה מהן מי תמציות שלא פסקו שמטבילין בהן את המים וכו'. ויש לומר דשאני הכי שאין כאן מקוה שלם, אבל במקוה שלם ודאי מסתבר דחשיב זריעה גם לענין בטול תורת שאובין. (קמא ס"י ד' ס"ק י"ב ד"ה רא"ש)